

5. Mansoor P. Hybrid War in History, in *Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*, ed. Williamson Murray and Peter R. Mansoor (Cambridge: Cambridge University Press, 2012).

*Науковий керівник: асистент кафедри Музика В. В.*

## **ЗАМОСТЕНЧУК АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА**

Національний університет «Одеська юридична академія»

### **ДЕКЛАРАЦІЯ МАРТЕНСА ЯК ГАРАНТІЯ ГУМАННОСТІ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ**

Понад століття тому у міжнародному гуманітарному праві виник принцип, який з того часу віднайшов свого закріплення у багатьох конвенціях, які регулюють закони і звичаї війни, а саме: Гаазька конвенція II 1899 року, Гаазька конвенція IV 1907 року, Женевські конвенції 1949 року (ст. 63 ЖК I, ст.62 ЖК II, ст.142 ЖК III, ст.158 ЖК IV) та Додаткові протоколи до них 1977 року. Мова йде про принцип, який було сформульовано видавничим російським юристом-міжнародником Ф.Ф. Мартенсом. Принцип отримав назву декларація (застереження) Мартенса. Слід підкреслити, що він не лише не втратив свого значення, а й продовжує міститися в сучасному міжнародному законодавстві.

У декларації Мартенса сформульовано основоположні ідеї, якими держави повинні керуватися під час ведення збройних конфліктів. Дана декларація є певною базою на основі якої формуються всі подальші принципи міжнародного гуманітарного права.

Головна ідея декларації за словами самого Ф.Ф. Мартенса полягала у тому, щоб заборонити воюючим сторонам свавільно інтерпретувати закони і звичаї війни на власний розсуд і залежно від обставин, які склалися. Дана ідея була підтримана делегатами Гаазької мирної конференції 1899 року і вперше закріплена у преамбулі Гаазької конвенції про закони і звичаї сухопутної війни 1899 р., згідно з якою « у випадках не врегульованих даною угодою, населення та воюючі сторони залишаються під охороною та дії засад міжнародного права, оскільки вони випливають із звичаїв, що встановилися між цивілізованими народами, із законів людяності і вимог суспільної свідомості». Саме з такими словами виступив Ф.Ф. Мартенс, коли делегати мирної конференції не змогли дійти згоди

у питанні про положення цивільних осіб, які взялися за зброю у боротьбі проти окупантів [2, с. 160].

Застереження Мартенса вказує на прогалини у міжнародному гуманітарному праві і підкреслює гуманітарні елементи під час збройних конфліктів. Дане застереження певною мірою гуманізує війну [4, с. 65].

В сучасних умовах розвитку міжнародного права зміст даного положення можна інтерпретувати у наступне: «у випадках, які не підпадають під дію норм договірного права, цивільне населення і комбатанти залишаються під захистом принципів міжнародного права, які впливають з принципів гуманності і вимог суспільної свідомості».

Декларація Мартенса встановила певні перепони на шляху довільного розсуду військово начальницьких поширивши формально і фактично свою дію на всі непередбачені конвенцією випадки в тій мірі, в якій вони не піддавалися регламентації.

Застереження Мартенса являє собою загальне положення, яке перетворює звичаї, які мають довгу історію формування серед цивілізованих націй, на правовий вимір – певну норму, яка застосовується тоді, коли конкретні положення конвенції не охоплюють конкретні випадки.

З часом, норма, яка сформувалася завдяки Ф.Ф. Мартенсу отримала характер *jus cogens* – така, що обов'язково підлягає застосуванню.

За допомогою декларації Мартенса можна визначити межі застосування міжнародного гуманітарного права, відступивши від норм договірного права, звернувшись при цьому тільки до принципів гуманності та вимог суспільної свідомості.

Такий науковець, як С.Е. Нахлік вважає, що саме загальні правила відіграють вагомішу роль, ніж деталізовані, оскільки що є докладнішим перелік, тим ймовірніше в ньому щось упустити. Саме такою загальною нормою і виступає застереження Мартенса [3, с. 44].

Дане застереження виконує у міжнародному гуманітарному праві такі основні функції: перша з них полягає у тому, що декларація Мартенса забороняє дію презумпції, відповідно до якої все, що не заборонено міжнародними договорами – дозволено. Виконуючи певні дії сторони збройного конфлікту повинні оцінювати їх не лише на відповідність нормам договірного права, й а на відповідність нормам звичаєвого права, принципам гуманності і моральним засадам суспільства. Друга функція полягає у тому, що застереження стимулює держави до укладення нових угод у сфері міжнародного гуманітарного права з метою, якомога більше врегулювати окремі питання МГП [1, с. 15].

Доходячи висновку, можна сказати, що декларація Мартенса, яка сформулювала головну ідею права збройних конфліктів, є фундаментальною для формування подальших його принципів. Дана декларація є певною гарантією безпеки, перш за все з приводу того, що під час збройного конфлікту, цивільне населення знаходиться під захистом норм міжнародного права.

### ***Список використаних джерел***

1. Гнатовський М. М. Міжнародне гуманітарне право / М. М. Гнатовський, Т. Р. Короткий, Н. В. Хендель. Одеса : Фенікс, 2015. 92 с.
2. Кукушкіна А. В. Международное гуманитарное право и оговорка Мартенса / А. В. Кукушкіна, І. І. Абрам, В. Н. Шишкін. *Закон и право*. 2019. № 9. С. 160–170.
3. Нахлік С. Е. Краткий очерк международного гуманитарного права. М. : МККК, 1993. 170 с.
4. Репецький В. М. Міжнародне гуманітарне право / В. М. Репецький, В. М. Лисик. Київ : Знання, 2007. 467 с.

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Грушко М. В.*

### **КНЯЗЮК КРИСТІНА ІГОРІВНА**

Національний університет «Одеська юридична академія»

### **АКТУАЛЬНІСТЬ ЗМІЦНЕННЯ ПОВАГИ ДО НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА**

Досліджуючи сучасні проблеми реалізації норм міжнародного гуманітарного права (далі – МГП), слід звернути увагу на актуальність зміцнення поваги до таких норм, зважаючи на їх значення в процесі узгодження позицій різних держав щодо формування принципу утримання від загрози силою або її застосування, з одного боку, та принципів регулювання війни – з іншого.

Зазначимо, що збройні конфлікти, які розуміються як збройне протистояння між державами або соціальними спільнотами всередині окремих держав, що мають на меті вирішення економічних, політичних, національно-етнічних та інших протиріч через обмежене застосування військової сили – це проблема актуальна у будь-який час [2, с. 24].

Міжнародне гуманітарне право, що регулює обмеження засобів та методів ведення війни та захист жертв війни, пройшло тривалий шлях становлення. Джерелами сучасного міжнародного гуманітарного права є міжнародні звичаї та міжнародні